

УДК 378+81'26

Кравченко Тетяна Василівна

викладач, ф-т лінгвістики

Огієнко Валентина Петрівна

ст. викладач, ф-т лінгвістики

Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. І. Сікорського»

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ТЕКСТАМИ НА ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

В статті розглядаються проблеми вивчення іноземної мови з урахуванням можливостей самостійної підготовки студентів. Метою самостійної роботи студентів є оволодіння фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності за профілем, набуття досвіду творчої, дослідницької діяльності. Авторами досліджуються особливості самостійної роботи студентів з метою оптимізації вмінь та навичок читання і письма. Увага приділяється окремим аспектам формування навичок читання та створення письмових текстів високого рівня. Враховуються індивідуальні особливості студентів та можливі ситуації професійної діяльності. Розглядаються особливості творчого підходу до вибору текстів на іноземній мові та до роботи з такими текстами.

Ключові слова: іноземна мова, самостійна робота, вища школа, читання, письмо, професійна діяльність.

Кравченко Т.В.

Огієнко В.П.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт им. И. Сикорского»

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ С ТЕКСТАМИ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматриваются проблемы изучения иностранного языка с учетом возможностей самостоятельной подготовки студентов. Целью самостоятельной работы студентов является овладение фундаментальными

знаниями, профессиональными умениями и навыками деятельности по профилю, приобретение опыта творческой, исследовательской деятельности. Авторами исследуются особенности самостоятельной работы студентов с целью оптимизации умений и навыков чтения и письма. Внимание уделяется отдельным аспектам формирования навыков чтения и письменных текстов высокого уровня. Учитываются индивидуальные особенности студентов и возможные ситуации профессиональной деятельности. Рассматриваются особенности творческого подхода к выбору текстов на иностранном языке и к работе с такими текстами.

Ключевые слова: иностранный язык, самостоятельная работа, высшая школа, чтение, письмо, профессиональная деятельность.

Kravchenko T. V., Ogienko V. P.

National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

FORMATION OF SKILLS OF SELF-DIRECTED LEARNING OF STUDENTS WITH THE USE OF TEXTS IN A FOREIGN LANGUAGE

The article deals with the problems of learning a foreign language, taking into account the possibilities of self-study of students. The purpose of individual work of students is to master the fundamental knowledge, professional skills and abilities of the activity on the profile, gain experience of creative, research activities. The authors investigate the peculiarities of students' individual work in order to optimize the skills of reading and writing. Attention is paid to certain aspects of the formation of reading skills and writing, especially for creating of special texts of high level. The individual features of students and possible situations of professional activities are taken into account. The features of a creative approach to the selection of texts in a foreign language and to work with such texts are considered.

Keywords: foreign language, studies without assistance, higher education, reading, writing, professional activity.

Постановка проблеми. В сучасній освіті спостерігається тенденція, коли все більше навчального матеріалу надається для самостійної роботи студентів. Це пов'язано зі зростанням обсягу різноманітної інформації, яка утворює основи професійної освіти фахівців. Все більше стає потрібним також і врахування індивідуальних особливостей студентів, конкретної обдарованості кожного з них, врахування життєвих та професійних планів студентів. Тому актуальною є проблема дослідження особливостей самостійної роботи студентів, зокрема в процесі вивчення іноземних мов під час навчання в спеціалізованому вищому навчальному закладі з метою формування вмінь та навичок, потрібних у конкретних професійних ситуаціях.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів є достатньо широкою і різнобічною темою теоретичних і практичних досліджень. Серед таких досліджень можна визначити основні напрямки, пов'язані з конкретними задачами, навчальними та професійними ситуаціями. В навчальних закладах не всі цілі можуть бути досягнуті під час навчальних занять та за допомогою викладачів (наукових керівників студентів, кураторів тощо), оскільки час навчання, як правило, відносно обмежений. Тому вивчення частини навчального матеріалу планують у процесі самостійної роботи. Враховуючи це, у дослідженнях можуть визначати навчальний матеріал, призначений для самостійного опрацювання, та методи його засвоєння шляхом самостійної роботи.

Формування деяких вмінь та навичок може потребувати великого часу та залежати від індивідуальних особливостей та планів студентів. У зв'язку з цим частина досліджень присвячена різним аспектам досягнення таких якостей, наприклад, вміння швидко читання, опанування іноземних мов на основі знання інших іноземних мов, вміння створювати письмові тексти високого рівня. Формування окремих вмінь та навичок може бути більш ефективним саме в процесі самостійної роботи, наприклад, вивчення вже визначеного лексичного матеріалу іноземної мови. В таких випадках дослідження присвячені організації та плануванню самостійної роботи, методам запам'ятовування, розвитку пам'яті.

Самостійна робота може розглядатись також як підготовка до самостійного вирішення професійних задач. Наприклад, теоретичні знання студенти здобувають під час навчальних занять з викладачем, а підготовка до практичного застосування цих знань здійснюється самостійно, в процесі розв'язання конкретних задач у реальній ситуації.

Самостійна робота також має велике значення для підготовки до творчої діяльності, для розвитку творчих здібностей, для роботи, де потрібно переважно розв'язувати задачі, до яких не існує відомих рішень.

Аспектам самостійної роботи студентів присвячено багато робіт. Автори намагаються комплексно розглянути проблему варіантів підготовки студентів. Зокрема, типологія самостійних робіт, запропонована Підкасистим П. І. відрізняється тим, що її реалізація приводить до значної оптимізації засвоєння знань студентами, вивільняє час, який надмірно витрачається на рішення одноманітних завдань, сприяє розвитку самостійності, дозволяє побачити динаміку інтелектуального розвитку (Підкасистий, 2005).

Федосєєва В. І. визначає самостійну, позааудиторну роботу як діяльність, де найповніше виявляються творчі можливості студентів. Найважливішою особливістю поза аудиторної роботи є опора на самостійність, активність, ініціативність, творчість (Федосєєва, 2016). Федосєєва В. І. особливе значення у позааудиторній роботі приділяє організації курсового й дипломного проектування студентів, що повинно супроводжуватись сприянням розвитку у студентів дослідницького типу мислення, навчання їх алгоритму ведення дослідження, навичкам, які потім можуть стати в нагоді у професійній діяльності та в житті (Федосєєва, 2016).

Автори Аксьонова Н. В. та Шепетівський Д. В. у своєму дослідженні дійшли висновку, що при правильно підготовленій, самостійній діяльності студентів можна спостерігати ефективність використання різних активних методів навчання і збільшення мотивації до вивчення англійської мови, зокрема посилення мотивації та творчого підходу до навчання (Аксьонова, Шепетівський, 2014).

Методи і прийоми, пов'язані у тому числі з пошуком потрібної інформації через глобальну комп'ютерну мережу розглядаються Євграфовою О. Г. та Дердізовою Ф. В. (Євграфова, Дердізова, 2016). Вони надають коротку характеристику можливих тем науково-дослідної проектної діяльності студентів, а також інших способів організації навчання іноземної мови.

Авторам цієї статті також належить декілька праць на зазначену тему (Кравченко, 2015; Кравченко, Огієнко, 2018 та ін.). Проте організація позааудиторної та самостійної роботи студентів залишається актуальною темою досліджень з урахуванням постійного виникнення нових можливостей такої роботи, існування та розробки навчальних матеріалів, які підтримують інтерес до предмету, підвищують ступінь мотивації студентів.

Постановка задачі. Мета нашого дослідження – розглянути особливості самостійної підготовки студентів вищого навчального закладу для оптимізації навичок читання іноземною мовою та створення письмових текстів іноземною мовою. При цьому враховуються потреби фахівців, які працюють в сучасну інформаційну епоху. Особливості відповідної підготовки студентів розглядаються з урахуванням їх індивідуальних здібностей та професійних потреб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота студентів набуває значення і в процесі формування складних вмінь та навичок різного рівня, потрібних у професійній діяльності. Відомо, що деякі вміння та навички здобуваються в процесі багаторазового повторення конкретної інформації та окремих дій, часто не тільки за рахунок стихійного механічного повторення, а за певним планом, який визначається на основі досвіду, інтуїтивно або відповідно до конкретної методики навчання.

Складні вміння та навички фахівця з'являються поступово, спочатку необхідно сформувати окремі прості вміння, довести їх до впевненого володіння. Потім окремі сформовані компетентності об'єднуються у велику складну компетентність, яка також для її досягнення може потребувати значної праці. Враховуючи велику працю, яка може бути потрібною для формування

професійних вмінь та навичок, слід зазначити, що далеко не завжди вони можуть досягатись під час навчальних занять у закладах освіти. Тому для цього набуває значення вміння організовувати та планувати самостійну роботу. Такі організація та планування на перших етапах навчання в вищому закладі освіти можуть здійснюватись під керівництвом викладача. Викладач не тільки роз'яснює навчальний матеріал. Але і допомагає студентам виявити елементи навчальної інформації, міцне та впевнене знання яких необхідне для формування вмінь та навичок, потрібне для вирішення комунікативних задач, пов'язаних з професійною діяльністю за спеціалізацією студента. Викладачеві потрібно враховувати, що студент (особливо коли йдеться про студентів молодших курсів) не завжди має уявлення про особливості організації та планування самостійної роботи. Такі особливості можуть бути універсальними та враховуватись для організації самостійної роботи значної кількості студентів. Однак особливості організації та планування самостійної роботи студента можуть залежати і від його індивідуальних якостей. Деякі студенти більш тяжіють до детальної організації самостійної роботи з урахуванням усіх "дрібниць", вони ставлять свої конкретні цілі на конкретний час, намагаються чітко виконувати розроблений план. Але не завжди студент може точно визначати, скільки часу та інших ресурсів може бути потрібним для досягнення певної цілі, не завжди він може визначити, чи справді досягнута конкретна ціль. Наприклад, студент запам'ятав деяку сукупність лексичних одиниць або граматичне правило, але ще не може впевнено стверджувати, наскільки міцно цей матеріал засвоєний. Може бути так, що засвоєні відомості утримуються тільки у короткочасній пам'яті і через деякий час можуть бути забуті. В такому випадку слід враховувати інформацію про різні види пам'яті, знати різні методи запам'ятовування, а також, що дуже важливо, вміти визначати види навчального матеріалу, які підлягають запам'ятовуванню. Для цього можуть враховуватись і індивідуальні потреби студента, визначатись, яка інформація може бути потрібною у його подальшому навчанні та у майбутній професійній діяльності. Планування роботи з запам'ятовування пов'язано також і з визначенням

матеріалу, потрібного для активного або пасивного використання. В процесі вивчення іноземної мови визначають, який матеріал буде потрібним для активних вмінь (говоріння та письмо), а який для пасивних (слухання та читання).

Слід враховувати, що процес запам'ятовування також потребує певного, іноді значного, часу. Роботу протягом цього часу також слід планувати. Іноді формальне засвоєння відповідного матеріалу може бути пов'язано з відсутністю вміння ефективно застосовувати такий матеріал практично. Тому самостійна робота з запам'ятовування обов'язково повинна бути об'єднана з формуванням практичних навичок. Для вивчення іноземної мови в такому випадку визначають найбільш типові комунікативні ситуації, і засвоєний матеріал опрацьовується для застосування в таких ситуаціях.

Велика кількість інформації в інформаційну епоху пов'язана також з необхідністю створення текстів, які містять необхідні відомості і, водночас, є доступними та привабливими для читачів. Автори (укладачі) таких текстів ставлять перед собою завдання створити такий текст, який привертає увагу багатьох читачів, який вони легко зрозуміють та знайдуть у ньому те, що їх цікавить.

В сучасну інформаційну епоху розширюється коло осіб, яким у професійній діяльності потрібно створювати різноманітні тексти. Ці тексти повинні мати форму, яка найбільш відповідає їх призначенню. Формування вмінь складати такі тексти також може потребувати великих обсягів самостійної роботи як в процесі навчання в закладі освіти, так і в процесі професійної діяльності фахівця. Підготовка до такої роботи може включати пошук у засобах масової інформації саме таких текстів, які є найбільш оптимальними для сприйняття читачем, та привертають його увагу. При визначенні таких завдань може враховуватись думка студентів, які можуть самостійно визначати особливості текстів, оптимальних для сприйняття. В процесі такої роботи студенти підбирають тексти, потім аналізують їх, визначають за рахунок яких засобів досягаються у цих текстах необхідні властивості. До засобів оптимізації

сприйняття текстів можуть належати підбір слів з гармонійним співвідношенням голосних та приголосних звуків, підбір слів, найбільш знайомих для читачів, слів, які викликають зацікавленість або певні асоціації у читачів. Слід звернути увагу на чіткість висловлювання думок у тексті, на зайві елементи, які ускладнюють сприйняття тексту. Багато чого залежить від змісту та призначення тексту. Якщо в одних випадках оптимальним для сприйняття буде короткий текст із стислим висловлюванням думок, в інших випадках можуть бути потрібними широкі пояснення в тексті. Такі пояснення роблять більш зрозумілим для читачів окремі ключові поняття тексту, що оптимізує подальше його сприйняття.

Відомо також, що, як правило, найбільш сприятливим для сприйняття є речення з невеликою кількістю елементів (слів, інших лексичних одиниць). У зв'язку з цим виникає проблема сприйняття багатослівних речень у тексті. Не завжди однак багатослівне речення може розглядатись як недолік тексту. Іноді такі речення вживаються з певною комунікативною або стилістичною метою. В процесі аналізу тексту студенти виявляють, які багатослівні речення використані доречно, мають структуру, зручну для сприйняття, а які, навпаки, сприймаються читачем дуже важко, ускладнюють розуміння тексту і, можливо, є зайвими у конкретному тексті. В процесі розгляду багатослівних речень у відповідному тексті можуть вирішуватись питання про виключення окремих речень з тексту або про перетворення таких речень у більш зручну для сприйняття форму. В деяких випадках подібна робота може здійснюватись на матеріалі текстів з засобів масової інформації рідною мовою студентів, що сприяє кращому розумінню задумів авторів (укладачів) цих текстів. При цьому звертають увагу на досягнення відповідних цілей тексту засобами рідної мови. Такі засоби можуть класифікуватись, при цьому виявлятись найбільш характерні, типові. Все це буде корисним під час пізнішого вивчення текстів іноземною мовою, коли виявлятимуть засоби досягнення конкретних комунікативних цілей іноземною мовою. Мовленнєві засоби іноземної мови, використані в текстах, що розглядаються, можуть також бути класифіковані, серед них виявляють

найбільш типові. Здійснюється співставлення найбільш типових засобів іноземної мови з засобами рідної мови. Якщо виявляються засоби іноземної мови, які значно відрізняються від засобів рідної мови студентів, які використовуються для досягнення подібних цілей, такі явища фіксують та планують для засвоєння, зокрема, в процесі самостійної роботи.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Безперечно, неможливо протягом відносно короткого часу навчання засвоїти усі особливості текстів засобів масової інформації іноземною мовою, але робота, в якій враховуються вищезгадані аспекти, сприяє більш оптимальному сприйняттю текстів іноземною мовою. Після такої роботи студент вже психологічно готовий до зустрічі зі складними явищами іноземної мови, які мають місце у текстах засобів масової інформації. Знання особливостей таких текстів, здобуті значною мірою в процесі самостійної роботи, оптимізують вміння та навички читання іноземною мовою, а у разі необхідності, за умови активного засвоєння основних мовленнєвих засобів передачі інформації (досягнення комунікативних цілей), сприяють і формуванню вмінь створення письмових текстів іноземною мовою або перекладу текстів з рідної мови на іноземну мову, що у випадку англійської мови все частіше стає потрібним в сучасну інформаційну епоху. Формування необхідних навичок дозволяє звільнити увагу, спрямувати більш зусиль саме на творчу складову роботи над текстами. Читання текстів іноземною мовою стає для студентів менш механічною роботою, а більш творчою. Творча робота в процесі опрацювання текстів пов'язана вже не тільки з пошуком або засвоєнням потрібної інформації, але і з народженням нових думок, нових ідей, які можуть з'явитись як безпосередньо під час такої роботи, так і в процесі осмислення здобутої інформації. Цікаві ідеї, корисні для професійної діяльності, можуть виникати у фахівця на основі здобутої інформації також у будь-який час, сприяти подальшому розвитку фахівця, його натхненній та творчій праці.

Перспективи подальших досліджень. Вищезазначені компетентності ще більше можуть бути потрібними фахівцям, які працюють з великою кількістю текстів іноземною мовою, використовують такі тексти для пошуку ідей,

розглядають інформацію як джерело для народження нових думок, потрібних для творчого розв'язання складних задач в процесі професійної діяльності.

Список літератури

1. Аксенова Н. В., Шепетовский Д. В. Организация внеаудиторной работы студентов как мотивация к изучению английского языка в техническом ВУЗе // Молодой ученый. — 2014. — №7. — С. 481-483.
2. Евграфова О. Г., Дердизова Ф. В. К вопросу об организации самостоятельной работы студентов неязыковых специальностей по изучению иностранного языка в вузе // Образование и наука в современных условиях. - 2016. - № 1 (6). - С. 83-85.
3. Кравченко Т. В., Огієнко В. П. Планування самостійної роботи в процесі вивчення іноземної мови та перекладу: навчально-виховні аспекти // Молодий вчений. — 2018. — №5. — С. 527-530.
4. Кравченко Т. В. Особенности инициативной самостоятельной работы студента в процессе изучения иностранного языка // Филология, социология и культурология: Сборник научных докладов. – Лодзь, 2015. – Часть 2. - С. 62-63.
5. Пидкасистый, П. И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов / П.И. Пидкасистый. – 2-е изд., допол. и перераб. – Москва : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
6. Федосеева В. И. Роль внеаудиторной работы в профессиональном самовоспитании и самореализации студентов в системе СПО // Научно-методический журнал «Концепт». – 2016. – Т. 46. – С. 385–388 с.

References:

1. Aksenova, N. V., Shepetovskij, D. V. (2014). Organizaciya vneauditornoj raboty studentov kak motivaciya k izucheniyu anglijskogo yazyka v texniceskom vuze [Organization of extracurricular work of students as a motivation to learn English in a technical university]. *Molodoj uchenyj* [Young Scientist], vol. 7, pp. 481-483.

2. Evgrafova, O. H., Derdizova, F. V. (2016). K voprosu ob organizacii samostoyatelnoj raboty studentov neyazykovykh specialnostej po izucheniyu inostrannogo yazyka v vuze [On the question of the organization of independent work of students of non-linguistic specialties in the study of a foreign language in high school]. *Obrazovanie i nauka v sovremennykh usloviyakh* [Education and science in modern conditions], vol. 1 (6), pp. 83-85.
3. Kravchenko, T.V., Ogienko, V.P. (2018). Planuvannia samostiinoi roboty v protsesi vyvchennia inozemnoi movy ta perekladu: navchalno-vykhovni aspekty [Planning of independent work in the process of learning a foreign language and translation: educational and educational aspects]. *Molodoj uchenyj* [Young Scientist], vol. 5, pp. 527-530.
4. Kravchenko, T. V. (2015). Osobennosti iniciativnoj samostoyatelnoj raboty studenta v processe izucheniya inostrannogo yazyka [Features of the initiative independent work of the student in the process of learning a foreign language]. *Filologiya, sociologiya i kulturologiya: Sbornik nauchnykh dokladov* [Philology, sociology and cultural studies: Collection of scientific reports], vol. 2, pp. 62-63.
5. Pidkastyj, P. I. (2005) *Organizaciya uchebno-poznavatelnoj deyatel'nosti studentov* [Organization of educational and cognitive activity of students]. Moscow: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii (in Russian).
6. Fedoseeva, V. I. (2016). Rol vneauditornoj raboty v professionalnom samovospitanii i samorealizacii studentov v sisteme SPO [The role of extracurricular work in professional self-education and self-realization of students in the SPO system]. *Scientific-methodical journal "Concept"*, vol. 46, pp. 385–388.